

**PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING AYRIM
HUQUQBUZARLIKLARNING MAXSUS PROFILAKTIKASINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Norbekov Kamoliddin Muhammad o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-bosqich kursanti

e-mail:

norbekovkamoliddin777@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada profilaktika inspektorlarining ayrim huquqbuzarliklarning maxsus profilaktikasini amalga oshirishdagi roli, mavjud muammolar va ularni takomillashtirish yo'nalishlari tahlil qilingan. Maxsus profilaktika jinoyat sodir etish xavfi yuqori bo'lgan shaxslar bilan individual ishlash, ularning ijtimoiy muhitini o'rganish va oldini olish chora-tadbirlarini ko'rishni o'z ichiga oladi. Maqola huquqbuzarliklarning oldini olishda tizimli yondashuv va innovatsion usullarni qo'llash zaruratini asoslaydi.

Аннотация: В данной статье рассмотрена роль инспекторов профилактики в реализации специальной профилактики отдельных правонарушений, а также проанализированы существующие проблемы и направления их совершенствования. Специальная профилактика включает индивидуальную работу с лицами, имеющими высокий риск совершения преступлений, изучение их социального окружения и принятие превентивных мер. В статье обоснована необходимость применения системного подхода и инновационных методов в предупреждении правонарушений.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektori, huquqbuzarliklarning oldini olish, maxsus profilaktika, jinoyatchilikka qarshi kurash, ijtimoiy xavf guruhlari, huquqiy targ'ibot, raqamlashtirish, jamoatchilik bilan hamkorlik, huquqiy madaniyat, ijtimoiy rehabilitatsiya.

Huquqbuzarliklarning oldini olish jamiyatda huquqiy tartibni mustahkamlash, fuqarolarning xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikni

kamaytirishning eng muhim vositalaridan biridir. O‘zbekiston Respublikasida bu yo‘nalishdagi faoliyati “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida” Qonuni¹ (2014-yil 14-may, O‘RQ-371-son) bilan tartibga solinadi. Mazkur qonun profilaktika faoliyatining shakllarini — umumiy, maxsus, yakka tartibdagi va viktimologik profilaktikani belgilab bergan bo‘lib, unda profilaktika inspektorlarining vakolatlari va vazifalari alohida ko‘rsatilgan.

Maxsus profilaktika — jinoyat sodir etish xavfi yuqori bo‘lgan shaxslar, guruhlar yoki muhitlarga nisbatan yo‘naltirilgan chora-tadbirlar tizimi bo‘lib, u profilaktika inspektorlarining amaliy faoliyatida alohida o‘rin tutadi. Ushbu shaklning samaradorligi inspektorlarning kasbiy tayyorgarligi, hamkorlik darajasi va texnik imkoniyatlariga bevosita bog‘liq. Biroq amaliyotda ushbu yo‘nalishda bir qator muammolar mavjud.

Huquqbuzarliklarning maxsus profilaktikasi — bu huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi organlar va muassasalar tomonidan ayrim turdagi huquqbuzarliklarning oldini olishga, ularning sodir etilishiga sabab bo‘layotgan omillarni aniqlash va bartaraf etishga, shuningdek, ijtimoiy xavfli shaxslar toifasiga nisbatan profilaktik ta’sir choralari ko‘rishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar tizimidir.

Mazkur faoliyat quyidagi asosiy holatlarga tayangan holda amalga oshiriladi:

1. Ayrim turdagi huquqbuzarliklar va shaxslar toifalarining ko‘payishi:

Bu holat jinoyat statistikasi, ma’muriy huquqbuzarliklar tahlili, shuningdek, ijtimoiy-demografik ko‘rsatkichlar asosida aniqlanadi. Masalan:

- **Voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilayotgan huquqbuzarliklar** sonining ortishi — ta’lim muassasalari, mahalla profilaktika inspektorlari va ijtimoiy xizmatlar o‘rtasida hamkorlikda maxsus profilaktik suhbatlar, nazorat ro‘yxatlari va rehabilitatsiya dasturlarini joriy etishni talab qiladi.

¹ <https://lex.uz/docs/-2387357>

- **Giyohvandlik vositalarini iste'mol qiluvchi shaxslar** toifasining ko'payishi — sog'liqni saqlash muassasalari bilan hamkorlikda ro'yxatga olish, davolash va psixologik yordam ko'rsatish choralari ko'rish zarur bo'ladi.

2. Jamoat xavfsizligi va tartibiga tahdid soluvchi xatarlar va tahdidlar:

Bu holat jamoat joylarida, ommaviy tadbirlarda yoki muayyan hududlarda xavfsizlikka tahdid soluvchi sharoitlar yuzaga kelganda vujudga keladi. Misollar:

- **Tartibsizliklar xavfi mavjud bo'lgan hududlarda** — ichki ishlar organlari tomonidan reydlar o'tkaziladi, profilaktik suhbatlar olib boriladi, xavfli shaxslar nazoratga olinadi.

- **Oilaviy zo'ravonlik holatlari ko'paygan mahallalarda** — himoya orderlari rasmiylashtiriladi, zo'ravonlikka moyil shaxslar bilan individual ishlash choralari ko'riladi, jabrlanuvchilarga ijtimoiy rehabilitatsiya xizmatlari ko'rsatiladi.

Maxsus profilaktika tadbirlarining shakllari:

- **Ma'lumotlar tahlili asosida xavf guruhlarini aniqlash:** Ichki ishlar organlari, ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash tizimi va mahalla fuqarolar yig'inlari o'rtasida axborot almashinuvi yo'lga qo'yiladi.

- **Profilaktik suhbatlar va ogohlantirishlar:** Huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslar bilan individual profilaktik suhbatlar o'tkaziladi, zarur hollarda ogohlantirishlar beriladi.

- **Ijtimoiy rehabilitatsiya va psixologik yordam:** Ijtimoiy xavfli shaxslar toifasiga kiruvchi fuqarolar rehabilitatsiya markazlariga yo'naltiriladi, psixologik va huquqiy yordam ko'rsatiladi.

Huquqbuzarliklarning maxsus profilaktikasi — bu huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatining muhim yo'nalishi bo'lib, u jinoyatchilikka qarshi kurashda oldini olish tamoyiliga asoslanadi. Maxsus profilaktika nafaqat huquqbuzarliklarning sodir etilishini kamaytiradi, balki ijtimoiy xavfli shaxslarni jamiyatga integratsiyalash, huquqiy madaniyatni oshirish va jamoat xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Avvalo, jinoyatga moyil shaxslar to'g'risidagi ma'lumotlar turli idoralarda alohida yuritilishi, yagona elektron platformaning yo'qligi muvofiqlashtirilgan

nazoratni qiyinlashtiradi. Bu esa inspektorlarning ishini samarasiz qiladi. Ikkinchidan, profilaktika inspektorlarining psixologik yondashuv, konfliktologiya va ijtimoiy ish bo'yicha yetarli bilimga ega emasligi, ularning jinoyatga moyil shaxslar bilan individual ishlashda samaradorligini pasaytiradi. Uchinchidan, mahalla, ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash tizimi bilan hamkorlik ko'p hollarda formal darajada bo'lib, real axborot almashinuvi va muvofiqlashtirilgan chora-tadbirlar yetarli emas.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun bir qator takliflar ilgari surilishi mumkin. Birinchidan, huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha yagona elektron ma'lumotlar bazasini yaratish va barcha tegishli idoralarni ushbu tizimga ulash zarur. Bu orqali jinoyatga moyil shaxslar to'g'risidagi ma'lumotlar tezkor va aniq tarzda almashiladi. Ikkinchidan, profilaktika inspektorlarining kasbiy tayyorgarligini oshirish maqsadida Ichki ishlar akademiyasida maxsus kurslar tashkil etilishi lozim. Bu kurslar psixologik yondashuv, ijtimoiy rehabilitatsiya va kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilishi kerak. Uchinchidan, mahalla, maktab, sog'liqni saqlash muassasalari bilan amaliy hamkorlikni kuchaytirish, memorandumlar asosida o'zaro axborot almashinuvi mexanizmlarini ishlab chiqish zarur.

Shuningdek, xorijiy tajriba, xususan Rossiya Federatsiyasida qo'llanilayotgan "profilaktik hisob" tizimi o'rganilishi va moslashtirilgan holda joriy etilishi mumkin. Bu tizim jinoyat sodir etgan yoki xavfli shaxslarni maxsus ro'yxatga olish, ularning harakatlarini nazorat qilish va rehabilitatsiya qilishga xizmat qiladi. O'zbekistonda ham shunga o'xshash tizimni joriy etish orqali maxsus profilaktika samaradorligini oshirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektorlarining ayrim huquqbuzarliklarning maxsus profilaktikasini takomillashtirish — bu jinoyatchilikka qarshi kurashda muhim bosqich bo'lib, u qonuniy asoslar, kasbiy yondashuv, texnologik imkoniyatlar va idoralararo hamkorlikni talab etadi. Mazkur yo'nalishdagi islohotlar nafaqat huquqbuzarliklar sonini kamaytiradi, balki jamiyatda huquqiy madaniyat va xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonunlari to'plami. "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida" Qonun. O'RQ-371-son, 14.05.2014.
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi.
3. O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi.
4. O'zbekiston Respublikasi "Ichki ishlar organlari to'g'risida" Qonuni. O'RQ-419-son, 16.09.2016.
5. O'zbekiston Respublikasi "Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash to'g'risida" Qonuni. O'RQ-710-son, 14.12.2021.
6. Temirov Sh.A. "Profilaktika inspektorining huquqbuzarliklarning maxsus profilaktikasini tashkil etish faoliyati". NewJournal.org, 2023.